

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА**

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Проректор з наукової роботи
професор Г.М. Торбін

«   »   2022 р.

ПРОГРАМА ІСПИТУ
з дисципліни «Іноземна мова» (англійська)
для аспірантів на здобуття ступеня доктор філософії
з усіх освітньо-наукових програм
НПУ імені М.П. Драгоманова

Програма іспиту з дисципліни «Іноземна мова» (англійська) для аспірантів з усіх освітньо-наукових програм

Укладачі:

Макухіна Т. В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології факультету іноземної філології НПУ імені М.П. Драгоманова

Яременко–Гасюк О.О. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов факультету природно-географічної освіти та екології НПУ імені М.П. Драгоманова

Рецензенти:

Іваненко С. М. – доктор філологічних наук, професор кафедри іноземних мов факультету природно-географічної освіти та екології НПУ імені М.П. Драгоманова

Гладуш Н.Ф. - кандидат філологічних наук, професор кафедри лінгвістики та перекладу Київського університету імені Бориса Грінченка

Затверджено на засіданні проектної групи кафедри англійської філології

«10» січня 2022 року, протокол № 6.

Керівник проектною групи _____

(підпис)

Макухіна Т.В.

(прізвище, ініціали)

Завідуючий відділом аспірантури _____

(підпис)

Боднар К.А.

(прізвище, ініціали)

Пояснювальна записка

Здобувачі ступеня доктора філософії PhD усіх спеціальностей НПУ імені М.П. Драгоманова в кінці другого семестру першого року навчання в аспірантурі складають іспит з дисципліни «Іноземна мова».

Метою програми іспиту з дисципліни «Іноземна мова» (англійська) є опис критеріїв оцінювання рівня теоретичної та практичної підготовки аспіранта за час її вивчення. Критерії оцінювання знань аспірантів передбачають поточний контроль (протягом відвідування та участі у практичних заняттях, написання реферату) та підсумковий контроль у формі заліку та усного іспиту. Отримання аспірантом високої оцінки з дисципліни «Іноземна мова» (англійська) можливе за умов відвідування лекцій та участі у практичних заняттях, а також написання високоякісного реферату з дотриманням усіх вимог академічної доброчесності. Аспірант має засвідчити практичні вміння володіння англійською мовою, пов'язавши їх з тематикою власних досліджень.

Програму іспиту створено з урахуванням положень Державної національної програми «Освіта», Навчальної та Робочої програм «Іноземна мова» (англійська) для освітньо-наукової Програми доктор філософії для аспірантів з усіх освітньо-наукових програм НПУ імені М.П. Драгоманова та Програми з англійської мови для професійного спілкування для наступних спеціальностей:

11 Освітні, педагогічні науки: (загальна педагогіка та історія педагогіки);

(теорія і методика професійної освіти); (дошкільна педагогіка); (теорія та методика виховання); (інформаційно-комунікаційні технології в освіті);

014 Середня освіта: (фізична культура); (музичне мистецтво); (математика);

(інформатика); (технічні дисципліни, технології); (зарубіжна література);

015 Професійна освіта (теорія і методика професійної освіти);

016 Спеціальна освіта (корекційна педагогіка); 031 Релігієзнавство;

032 Історія та археологія;

033 Філософія (історія філософії); (соціальна філософія та філософія історії);

(філософська антропологія, філософія культури); (філософія освіти);

034 Культурологія;

035 Філологія (українська мова); (російська мова); (українська література);

(російська література); (порівняльно-історичне і типологічне мовознавство);

(структурна, прикладна та математична лінгвістика); (загальне мовознавство);

(германські мови);

041 Богослов'я; 052 Політологія; 053 Психологія; 054 Соціологія;

091 Біологія; 01 Екологія; 104 Фізика та астрономія; 111 Математика;

231 Соціальна робота; 081 Право (див. Додаток 4).

Іспит з англійської мови - це перевірка рівня знань, навичок і вмінь аспірантів та здобувачів, який забезпечує необхідну для фахівця комунікативну спроможність в сферах професійного та ситуативного спілкування в усній і письмовій формах; сприйняття й розуміння монологічних та діалогічних висловлювань носіїв мови в межах професійної та побутово-ситуативної тематики, спроможності самостійно готувати повідомлення про проблему, мету, методи та засоби дослідження, експеримент, обробку даних, висновки та інші аспекти наукової роботи.

1. Вимоги до аспірантів та здобувачів на іспиті з англійської мови.

Іспит з англійської мови передбачає перевірку та оцінку сформованості у аспірантів та здобувачів мовної, комунікативної, країнознавчої компетенції, здатності та готовності реалізувати здобуті знання та вміння в майбутній науковій діяльності у відповідній галузі науки. На іспиті аспіранти та здобувачі повинні продемонструвати вільне володіння англійською мовою в її усній та письмовій формах на базі здобутого раніше та протягом навчання в аспірантурі лексичного запасу в обсязі біля 4500 лексичних одиниць.

Аспіранти та здобувачі повинні володіти лексичною, граматичною та орфоепічною нормами англійської мови, вміти правильно реалізувати цю норму в різних видах майбутньої наукової мовленнєвої діяльності та в різних комунікативних ситуаціях, вміти аргументовано на основі здобутих раніше знань висловлювати свою точку зору в усній та письмовій формі по суспільно-політичним, науковим та фаховим проблемам. Згідно з робочою програмою, дисципліна «Іноземна мова» (англійська) складається з шести змістових модулів, які включають у себе відповідно 6 загальних тем - 10 аудиторних годин кожна (60 годин) та 120 годин самостійної роботи, яка спрямована на підготовку індивідуальних завдань до заліку, які безпосередньо пов'язані з темою дослідження аспіранта/аспірантки, його/її спеціальністю та галуззю знань.

2. Структура іспиту з англійської мови

Іспит з англійської мови складається з двох етапів: **залік та іспит**.

До **заліку** здобувач/здобувачка або аспірант/аспірантка повинен/повинна:

- прочитати 200 сторінок оригінального наукового тексту, який **безпосередньо пов'язаний з темою дисертаційного дослідження**;
- скласти **термінологічний словник-мінімум**, який має не менше, ніж 100 іншомовних термінів за спеціальністю, який є необхідним для подальшої наукової роботи аспіранта. Всі наукові терміни повинні бути перекладені на українську мову;

- написати повідомлення англійською мовою «**Моя дослідницька робота**», де обґрунтовується обрана тема, її наукова новизна та необхідність подальшого пошуку в цьому напрямку (обсяг до двох друкованих сторінок);
- подати реферат українською мовою, який базується на оригінальних наукових англомовних автентичних джерелах (мінімально – п'ять), **безпосередньо пов'язаних з темою дисертаційного дослідження**. Реферат повинен мати план, вступ, декілька розділів, висновки та анотацію англійською мовою (до 1 друкованої сторінки), список використаних автентичних англомовних джерел. Реферат повинен бути оформлений за вимогами щодо написання кандидатських дисертацій, загальний обсяг – 20-25 сторінок. Метою написання реферату є перевірка вміння аспіранта/аспірантки читати, розуміти та аналізувати зміст наукової літератури, написаної англійською мовою, та реферувати основні ідеї рідною мовою.

На заліку з аспірантом/аспіранткою проводиться співбесіда щодо прочитаної **автентичної наукової літератури за напрямком його/її дослідження**. Йому/їй пропонується уривок для читання та перекладу з наукової книги, яку він/вона прочитав/прочитала самостійно. На заліку він/вона подає словник – мінімум, своє повідомлення про наукову роботу та реферат для перевірки. Залік оцінюється **«зараховано»** або **«незараховано»**. При позитивному оцінюванні аспірант/аспірантка або здобувач/здобувачка допускається до іспиту.

«Зараховано» на заліку виставляється, якщо аспірант/аспірантка або здобувач/здобувачка відзвітував/відзвітувала про прочитану наукову літературу, своєчасно подав/подала словник термінів, зробив/зробила повідомлення на тему «My research work» та подав/подала україномовний реферат огляду наукових джерел, прочитаних англійською мовою.

«Незараховано» виставляється, якщо аспірант/аспірантка або здобувач/здобувачка не виконав вимог до заліку.

2. Зміст та структура іспиту з англійської мови.

Іспит з англійської мови складається з чотирьох питань.

Перше питання

1. Читання, письмовий переклад автентичного наукового фахового тексту з англійської мови на українську та його обговорення. Обсяг 1000 друкованих знаків. Час виконання – 40 хвилин. Допускається використання словників.

Друге питання

2. Письмове анотування англійською мовою (500 друкованих знаків) україномовного тексту загальнонаукового характеру обсягом 4000 друкованих знаків. Час виконання – 20 хвилин. Допускається використання словників.

Третє питання

3. Лексико-граматичний тест. Час виконання – 20 хвилин.

Четверте питання

4. Співбесіда англійською мовою з питань наукового дослідження.

2. Критерії оцінювання іспиту.

1. При оцінюванні результату іспиту враховується змістовність та ґрунтовність всіх відповідей аспіранта або здобувача на питання екзаменаційного білету, мовна, комунікативна, лінгвокраїнознавча та фахова компетенції аспіранта або здобувача, лексико-граматичний тест та реферат. Оцінювання відповідей здійснюється відповідно до вимог з конкретних питань.

<u>I. ПЕРШЕ ПИТАННЯ:</u>	<u>Читання, переклад та обговорення наукового тексту.</u>
Оцінка <u>«Відмінно»</u> виставляється за:	Вміння виразного читання вголос уривку тексту, коректна фонетична та інтонаційна презентація тексту. Повне розуміння тексту, повний адекватний літературний переклад. Допускається 3-4 помилки граматичного або лексичного характеру.
Оцінка <u>«Добре»</u> виставляється за:	Вміння виразного читання вголос уривку тексту, коректна фонетична та інтонаційна презентація тексту. Достатньо повне розуміння тексту, адекватний літературний переклад зазначеного уривку. Допускається 5-6 помилок граматичного або лексичного характеру.
Оцінка <u>«Задовільно»</u> виставляється за:	Невміння виразного читання вголос уривку тексту. Недостатньо коректна фонетична та інтонаційна презентація тексту. Недостатньо точне і повне розуміння тексту і тому недостатньо адекватний переклад зазначеного уривку. Допускається 7-8 помилок граматичного або лексичного характеру.

<p>Оцінка <u>«Незадовільно»</u> виставляється за:</p>	<p>Нерозуміння тексту. Невміння виразного читання вголос уривку тексту. Некоректна фонетична та інтонаційна презентація тексту. Нерозуміння основного змісту тексту, неадекватний переклад зазначеного уривку. Більше ніж 8 помилок граматичного або лексичного характеру.</p>
<p><u>II. ДРУГЕ ПИТАННЯ:</u></p>	<p><u>Анотування англійською мовою української статті наукового змісту.</u></p>
<p>Оцінка <u>«Відмінно»</u> виставляється за:</p>	<p>Вільне володіння навичками анотування англійською мовою україномовного тексту; змістовне, зв'язне, граматично правильне повідомлення; володіння в повному обсязі базовим лексичним матеріалом з проблем дослідження. Допускається 1-2 мовні помилки.</p>
<p>Оцінка <u>«Добре»</u> виставляється за:</p>	<p>Достатньо вільне володіння навичками анотування англійською мовою україномовного статті; достатньо змістовне, зв'язне, граматично правильне повідомлення; володіння в достатньому обсязі базовим науковим лексичним матеріалом з проблем дослідження. Допускається 3-4 мовні помилки.</p>
<p>Оцінка <u>«Задовільно»</u> виставляється за:</p>	<p>Недостатньо вільне володіння навичками анотування англійською мовою україномовного наукового тексту. Неповне розкриття теми. Недостатньо змістовне та зв'язне повідомлення. Володіння в недостатньому обсязі базовими науковими лексичними структурами. Допускається 5-6 мовних помилок.</p>
<p>Оцінка <u>«Незадовільно»</u> виставляється за:</p>	<p>Не володіння навичками анотування англійською мовою україномовної наукової статті. Не розкриття теми; незмістовне та незв'язне повідомлення; не володіння базовою науковою лексикою та граматичними структурами. Більше, ніж 7-8 мовних помилок.</p>
<p><u>IV. ЧЕТВЕРТЕ ПИТАННЯ:</u></p>	<p><u>Діалогічне мовлення.</u></p>
<p>Оцінка <u>«Відмінно»</u> виставляється за:</p>	<p>Вільне володіння діалогічним мовленням. Вміння вести бесіду на основі заданої комунікативної ситуації, аргументовано висловлювати свою точку зору. Кількість розвинутих висловлювань – 12-15. При оцінюванні діалогічного мовлення враховуються такі параметри: лексична та</p>

	граматична правильність, варіативність структур та лексичних словосполучень, змістовність досягнення комунікативної мети, логічна послідовність висловлення, стилістична відповідність мовних засобів. Допускаються 1-3 помилки граматичного або лексичного характеру.
Оцінка <u>«Добре»</u> виставляється за:	Достатньо вільне володіння діалогічним мовленням. Вміння вести бесіду на основі заданої комунікативної ситуації, достатньо аргументовано висловлювати свою точку зору. Кількість розвинутих висловлювань – 10-12. При оцінюванні діалогічного мовлення враховуються такі параметри: достатня лексична та граматична правильність, достатньо зв'язне та логічно послідовне висловлення. Допускаються 4-6 помилок граматичного або лексичного характеру.
Оцінка <u>«Задовільно»</u> виставляється за:	Недостатньо вільне володіння діалогічним мовленням. Невміння вести бесіду на основі заданої комунікативної ситуації та недостатньо аргументоване висловлювання своєї точки зору через недостатній запас слів. Знижений темп мовлення, кількість висловлювань – 8-10. Допускаються 7-8 помилок граматичного або лексичного характеру.
Оцінка <u>«Незадовільно»</u> виставляється за:	Невміння вести бесіду на основі заданої комунікативної ситуації через недостатній запас слів. Знижений темп мовлення. Кількість висловлювань менше, ніж 6. Більше, ніж 8 помилок граматичного або лексичного характеру.

ТРЕТЄ ПИТАННЯ

На іспиті аспірант/аспірантка або здобувач/здобувачка виконує комплексний тест, побудований на базі тематики курсу навчання у вищих навчальних закладах та на заняттях з англійської мови в аспірантурі, з метою контролю та оцінки рівня сформованості лінгвістичної (орфографічної, лексичної, граматичної), лінгво-професійної компетенції та тестування рівня сформованості вмінь та навичок мовленнєвої діяльності: читання, писемного мовлення, лексико-граматичної компетентності.

Час виконання тесту – 20 хвилин.

За весь тест нараховується 100 балів:

Оцінка «відмінно» виставляється, якщо всі завдання виконано в межах 90-100 балів;

Оцінка «добре» виставляється, якщо всі завдання виконано в межах 75-89 балів;

Оцінка «задовільно» виставляється, якщо всі завдання виконано в межах 50-74 балів;

Оцінка «незадовільно» виставляється, якщо всі завдання виконано в межах нижче 50 балів.

3. Критерії комплексного оцінювання за результатами письмових та усних завдань на іспиті

Підсумкова оцінка з іноземної мови на іспиті виставляється на основі всіх складових:

1. реферат;
2. читання та переклад наукового тексту;
3. анотування україномовної статті;
4. лексико-граматичний текст;
5. співбесіда за темою «My research work».

Кожна складова іспиту оцінюється за 4-бальною шкалою («5», «4», «3», «2»). Підсумкова оцінка за іспит обчислюється як середнє арифметичне з округленням до сотих.

ДОДАТОК 1

Навчальний матеріал з англійської мови

1. Структура речення в англійській мові у порівнянні зі структурою речення в українській мові. Розповідне, питальне та заперечне речення. Типи питань.
2. Дієслово. Допоміжні, питальні та смислові дієслова.
3. Спосіб (дійсний, умовний, наказовий). Система часів.
4. Активний і пасивний стан. Особливості використання і перекладу пасивного стану. Узгодження часів.
5. Безособові форми дієслова. Дієприкметник, функції та способи перекладу. Інфінітив, функції та способи перекладу. Герундій, функції та способи перекладу.
6. Модальні дієслова та їх еквіваленти.
7. Умовний спосіб. Емфатичні конструкції.
8. Функції дієслів: to be, to have, to do, will, should, would. Функції дієслів із закінченням -ing, -ed.
9. Іменник. Утворення множини. Присвійний відмінок.

10. Артикль.
11. Займенник (загальні відомості). Особові, присвійні, вказівні займенники. Неозначені займенники *some, any* і заперечний займенник *no*. Кількісні займенники *many, much, few*. Неозначено-особовий займенник *one*. Три функції *one*. Підсилювальні та зворотні займенники.
12. Прикметник. Прислівник. Ступені порівняння.
13. Числівник. Кількісні та порядкові числівники. Дріб. Читання формул, хронологічних дат, позначень часу.
14. Граматичні особливості перекладу (артикль, іменник, прикметник, числівник, займенник, дієслово, прислівник, прийменник, сполучник). Конструкції типу *the more, the better, there+be*.
15. Синтаксичні особливості перекладу (умовне речення, неозначено-особові та безособові речення, безсполучникові підрядні речення, складнопідрядні речення, еліпсис, емпфаза, інверсія, подвійне керування та ін.).
16. Лексичні особливості перекладу (багатозначність, конверсія, синонімія, неологізми, "фальшиві друзі перекладача", британський та американський варіанти англійської мови, термін, уживані вирази та службові слова, іншомовні запозичені, аббревіатури, умовні позначення, власні назви, англійська система мір та ваги і т. і.).
17. Жанрові особливості перекладу.
18. Найуживаніші суфікси, префікси англійської мови науково-технічної літератури та їх значення. Основні суфікси іменників, прикметників, дієслів, прислівників.

ДОДАТОК 2

Зразок

тексту англійською мовою для читання та перекладу.

How to prepare a scientific work for publication

When a scientist wishes to publish a paper in an international journal he might be confronted with publishers' instructions like the following:

General Information. Acceptable papers should be complete and clearly written and they should contain significant contributions to important problems. The manuscript must not have been copyrighted, published, or submitted for publication elsewhere. Authors should retain a duplicate copy. Suggestions for topics will be welcomed by the editorial board.

Instructions or authors. Only original papers written in English, Russian, German or French will be accepted. Manuscripts for publication may be submitted to the editor-in-

chief or to any member of the editorial board. They should be sent in duplicate (including the original typewritten copy). The first page of each paper should carry the title, the author's name and the name of the institution where the author has conducted his research work. Each paper must have an abstract of not more than ten lines to be translated into the other three languages. Paragraphs that can or must be set in smaller type should be indicated with a 'P' (petit) in the margin of the left-hand side. If bold type or italics are required, that should also be indicated. Tables and illustrations should be prepared on separate sheets. They must not exceed 9 by 13 inches. For the preparation of blocks good drawings and original photographs should

be submitted; negatives cannot be used. The cost for all colour plates must be borne by the author. A complete typewritten list of all symbols used is to be attached to the manuscript. This list will not appear in print but is essential to avoid costly author's corrections in proof.

The list of references should include only those publications, which are mentioned in the text. They must be arranged alphabetically and numbered consecutively. At the end of each manuscript the exact postal address of the author or authors must be given.

Galley proofs will be sent to the author, with a reprint order form. Authors will be charged for alterations in excess of 10 per cent of the cost of composition. Between twenty and thirty reprints without covers will be provided free of charge. Additional reprints may be purchased: an order form will accompany the galley proofs.

Зразки завдань лексико-граматичного тесту:

A. Underline the correct form or phrase in italics.

1. You're bound to be promoted; the boss thinks very *high/highly* of you.
2. The elephant trek took us *deep/deeply* into the rainforest.
3. In our school *fifty roughly/roughly fifty* students have mobile phones.
4. As we descended the hill the car began to go *more fast/faster*.
5. I've had a lot of insomnia recently. *I only slept yesterday/Yesterday I only slept* four hours.
6. *Weekly I get paid/I get paid weekly*, so I can pay the rent on Saturday.

7. The train strike won't affect her, she *arrives usually/usually arrives* by taxi.
8. I'm afraid that we *still don't/don't still* know his name.
9. My parents aren't very sociable, in fact they *go out hardly ever/hardly ever go out*.
10. I'm sorry that the kids *badly behaved/behaved badly* while were babysitting.

B. Choose the most appropriate adverb a, b or c, to fill each gap

1. Jim hates speaking in public; he's ..... shy.
A absolutely   B completely   C painfully
2. The Wimbledon final was ..... exciting.
A absolutely   B utterly   C terribly
3. Your new bracelet's beautiful. It looks ..... expensive.
A very   B completely   C absolutely
4. Yes, Sir. You're .....correct. I'll give you a refund.
A quite   B very   C rather
5. After a month with no rain the grass is ..... dead.
A slightly   B almost   C somewhat

C. Complete each sentence with a/an, the or - (no article).

1. All our towels are made of .....Egyptian cotton.
2. Ruthless poachers hunt .....elephant for the valuable ivory of its tusks.
3. Next week I'll be reviewing a stunning new film. ....film stars Michael Douglas and is directed by Hanson.
4. Yesterday evening's Nature Scope about ..... Sun's future worried a large number of viewers.
5. Muhammad Ali was voted .....greatest sports personality of the twentieth century.
6. It is commonly accepted today that .....brown bread is good for you.
7. Many research scientists are inspired by .....hope of curing diseases by genetic engineering.

8. Fewer people attend .....church regularly now than 20 years ago.
9. Julianne studied for seven years to become .....criminal lawyer.
10. Like many people, I learnt to play .....piano when I was a child, but gave it up in my teens.

ДОДАТОК 3

Зразки

наукових українських статей для анотування (реферування)

іноземною мовою

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ на 2021-2031 роки. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Система вищої освіти України має низку переваг, які створюють можливості розвитку, та є основою її конкурентоздатності. Нормативно-правове забезпечення вищої освіти наближене до Європейського простору вищої освіти. Нормативно-правове поле системи вищої освіти визначається Конституцією України, завдання розвитку законодавства окреслюються Національною доктриною розвитку освіти, яка визначає систему концептуальних ідей та поглядів на стратегію і основні напрямки розвитку освіти до 2025 р. Наступний рік є останнім роком чинності Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. У 2013 р. був затверджений План, який містить 119 заходів (37 з яких стосуються вищої освіти). У новому Законі України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII основною метою вищої освіти встановлено підготовку «... конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях». З моменту прийняття до цього часу Закон витримав вже 34 редакції, що створює ризики нестабільності законодавства у сфері вищої освіти. Умови функціонування системи вищої освіти регулюються також Бюджетним кодексом, Кодексом законів про працю, Господарчим кодексом. Головною проблемою розвитку вищої освіти залишається відсутність довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку України, що ускладнює створення моделі вищої освіти, адекватної цілям майбутнього країни. Міжнародний контекст законодавства у сфері освіти (зокрема вищої) визначається, по-перше, умовами Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, іншими країнами про співробітництво в галузі освіти, що передбачають «... співробітництво в галузі вищої освіти, зокрема, з метою: реформування та модернізації системи вищої освіти; сприяння

зближенню у сфері вищої освіти, яке відбувається в рамках Болонського процесу; підвищення якості та важливості вищої освіти; поглиблення співробітництва між вищими навчальними закладами; розширення можливостей вищих навчальних закладів; активізації мобільності студентів та викладачів; ... спрощення доступу до отримання вищої освіти». Основні принципи Болонського процесу закладені Великою хартією університетів, яку підписали ректори 79 університетів країни. Важливим документом є Паризьке Комюніке 2018 року Європейського простору вищої освіти (ЄПВО), до якого України приєдналася у 2005 р. Фундаментальними цінностями, які становлять основу ЄПВО, разом із академічною свободою і добросовістю, участю студентів і працівників у врядуванні вищої освіти, громадянською відповідальністю вищої освіти й за вищу освіту зазначається інституціональна автономія. У 2020 р. як одне з важливих завдань ЄПВО було визначено посилення соціальної інклюзії як важливого інструменту консолідації суспільства, а також драйвера для сприяння відкриттю й розвитку талантів.

ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В Україні проблема докорінної зміни підходів до освіти, передусім до вищої освіти, постала на початку 80-х років ХХ століття. Але так зване соціалістичне суспільство вже перебувало в агонії і не спроможне було віднайти необхідні засоби модернізації освіти. Вже в ті часи теоретично була сформульована мета реформ у сфері освіти, визначені проблеми співвідношення процесів трансформації та модернізації в освіті, інформаційного оснащення шкіл, вузів тощо. Практичні кроки в цій сфері почали здійснювати лише на рубежі століть, та й то завдяки зовнішній і спонсорській допомозі. Досі зберігається розрив між теорією і практикою освітніх реформ, оскільки держава ще не може ці реформи матеріально забезпечити. Проте теоретичний пошук має здійснюватися і надалі, щоб за матеріальної підтримки держави більш динамічно здійснювати реформи. Найважливішою проблемою сучасної освітньої реформи є просування до інформаційного суспільства, в якому виробництво і поширення інформації стає сферою зайнятості широких верств населення, а користування новими інформаційними технологіями - нормою для вчителя, викладача, учня, студента. Основним видом їхньої роботи стає інтелектуальна праця, що вимагає високого рівня професійних знань, доступу до інформаційних потоків, складної інтелектуальної техніки і технології переробки, накопичення знань, правового захисту результатів цієї праці. Водночас в освіті продовжують займати провідні позиції :педагогічна майстерність, співпраця викладача і студента. Хоча у педагогічній діяльності дедалі частіше на перший план виходить інноваційна діяльність, яка стала головним джерелом науково-технічного прогресу, вона не перекреслює досягнень попередніх епох, а навпаки, поліпшує і модернізує їх. Державна освітня політика спрямована на забезпечення суспільства знаннями, необхідними для подальшого розвитку. Для досягнення цієї мети держава здійснює узгодження різних суспільних процесів, які впливають на «виробництво знань» та «виробництво фахівців», які застосовують отримані знання. Зазначені

процеси можуть відбуватися як у сфері освіти, так і поза нею. Так, у процесі прийняття державного бюджету, у Верховній Раді України за поданням Кабінету Міністрів вирішуються питання обсягу та основних напрямків фінансування освіти. Для забезпечення освітнього процесу необхідні також інші умови, що не стосуються безпосередньо змісту освіти: наявність кваліфікованих кадрів, необхідна інфраструктура (приміщення, належні засоби та прилади тощо), відсутність екстремістських політичних (партійних) впливів, наявність нормативно-правової бази освітньої діяльності тощо. Основним процесом у сфері освіти є навчання, а основною його ланкою - людина, яка навчається на всіх рівнях освіти, незалежно від віку (від дитячого садка до курсів перекваліфікації та підвищення рівня освіти). Наступною ланкою є «люди освіти», тобто вчителі, викладачі. І, нарешті, здійснення як самого процесу навчання, так і його зовнішнього забезпечення неможливе без діяльності управлінського персоналу (менеджменту) всіх рівнів. Ці три ланки і утворюють, власне, «особовий склад» системи освіти, який здійснює процес навчання і є провідником певної освітньої політики.

«НАУКОВИЙ СТИЛЬ ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ СТИЛІСТИКИ

Текст являє собою науково-мовну реалізацію системи інформації. На думку П.Ю. Сурміна, його можна розглядати як деяку лінійну послідовність знаків, що передаються кодами. Залежно від характеру цих кодів тексти можуть бути: письмові, усні, технотронні, що задаються за допомогою засобів радіо, звукозаписові, машинної пам'яті і т. ін. Науковий текст має раціональний характер, складається із суджень, умовиводів, побудованих за правилами логіки науки і формальної логіки [8. с. 5-6].

Проблемі аналізу наукового стилю присвячено праці Л.І. Мацько, Н.Д. Бабич, О.Д. Пономарева, Н.Б. Голуб, Т.В. Симоненко, О.М. Семенов та ін. Мета нашої статті – проаналізувати методичку опрацювання наукового тексту на заняттях із сучасної української літературної мови.

Найпоширенішою формою організації навчального процесу у вищій школі є лекція. С.Д. Смирнов виокремлює такі види лекцій : 1. За загальними цілями: навчальні, настановчі, агітаційні, виховні, розвивальні. 2. За науковим рівнем: академічні, популярні. 3. За дидактичними завданнями: вступні, заключно-узагальнювальні, настановчі, оглядові, лекції-консультації, лекції-візуалізації. 4. За способом викладу матеріалу: монологічні, бінарні, лекції- конференції [7, с. 166].

У процесі лекційного викладу аналізованого матеріалу слід з'ясувати місце наукового стилю серед функціональних стилів української мови, охарактеризувати його різновиди.

У “Курсі історії української мови ”(т. I, К., 1958) з-поміж інших виокремлено стиль наукового викладу; І.Г. Чередниченко іменує його як мову наукової і технічної літератури; більшість дослідників вдається до традиційної назви – науковий стиль (А.П.Коваль, Л.І.Мацько, О.М. Мацько, О.М. Сидоренко, О.Д. Пономарів, Н.В. Ботвіна, Н.Д. Бабич та ін.).

Класифікацію стилів Н.В. Ботвіної [2] Н.Д. Бабич розширила стильовими різновидами [1, с. 11]. Так, серед книжних стилів чільне місце посідає науковий, до якого входять такі різновиди: власне науковий, науково-популярний, науково-навчальний, науково-технічний. А.П. Коваль підстилями називає власне науковий (науково-технічний), науково-діловий, науково-популярний, науково-навчальний, науково-публіцистичний [3, с. 8]. О.Д. Пономарів виокремлює такі різновиди наукових текстів: суто науковий(нова інформація призначена для фахівців певної галузі науки), науково-публіцистичний (наукова проблема висвітлюється з погляду публіциста), науково-популярний (має за мету зацікавити науковою інформацією широке коло людей, незалежно від рівня фахової підготовки), науково-навчальний (підручники, посібники та інша література, призначена для навчальних закладів усіх типів), виробничо-технічний (література, що обслуговує різні сфери господарства й виробництва) [5, с. 10-12]. Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько акцентують увагу на трьох підстилях: власне науковому (монографія, стаття, наукова доповідь, повідомлення, тези), науково-популярному (виклад наукових даних для нефахівців – книги, статті у неспеціальних журналах), науково-навчальному (підручники, лекції, бесіди тощо) [4, с. 284].

Слід сказати, що в порівнянні, наприклад, із художнім науковий стиль української мови досліджувався дещо пізніше. Виникає питання, чим це зумовлено. Багато українських учених зробили вагомий вклад у світову науку, працюючи за кордоном, проте не завжди ми враховуємо, що вони є часткою наукового потенціалу української нації, до того ж окремі роботи публікували рідною їм мовою. Важко заперечити І.М. Дзюбі в тому, що Україні потрібно повернути імена видатних учених, чиїми винаходами пишається увесь світ. Серед них: М.В. Остроградський – “батько російської математики”, який створив власну школу в галузі механіки; І. Сікорський, учений США, – “людини-гелікоптер”; Г.Ф. Вороний – найбільш цитований математик у світі; І.Я. Горбачевський – професор-хімік Празького медуніверситету; учений-фізик, філософ і перекладач, громадський діяч і публіцист, професор, завідувач першої в Європі кафедри фізики та електротехніки Німецької вищої технічної школи І.П. Пулюй; засновник і директор Інституту кристалофізики в Берліні О. Стасів; О.-М. Біланюк здобув ступінь доктора наук у Мічиганському університеті, основний напрямок діяльності – експериментальна ядерна фізика; Ю.Б. Кістяківський – професор Принстонського і Гарвардського університетів, співавтор водневої, а потім і нейтронної бомб та багато-багато інших.

ДОДАТОК 4

Перелік науково-освітніх програм, за якими здійснюється підготовка аспірантів з іноземної мови (англійської) для здобуття ступеню

Доктор філософії (PhD)

№	Код та найменування галузі знань	Шифр та назва спеціальності
1.	01 Освіта	011 Освітні, педагогічні науки: (загальна педагогіка та історія педагогіки); (теорія і методика професійної освіти); (дошкільна педагогіка); (теорія та методика виховання); (інформаційно-комунікаційні технології в освіті)
2	01 Освіта	014 Середня освіта: (фізична культура); (музичне мистецтво); (математика); (інформатика); (технічні дисципліни, технології); (зарубіжна література).
3.	01 Освіта	015 Професійна освіта (теорія і методика професійної освіти)
4.	01 Освіта	016 Спеціальна освіта (корекційна педагогіка)
5.	03 Гуманітарні науки	031 Релігієзнавство
6.	03 Гуманітарні науки	032 Історія та археологія
7.	03 Гуманітарні науки	033 Філософія (історія філософії); (соціальна філософія та філософія історії); (філософська антропологія, філософія культури); (філософія освіти)
8.	03 Гуманітарні науки	034 Культурологія
9.	03 Гуманітарні науки	035 Філологія

		(українська мова); (російська мова); (українська література); (російська література); (порівняльно-історичне і типологічне мовознавство); (структурна, прикладна та математична лінгвістика); (загальне мовознавство); (германські мови)
10.	04 Богослов'я	041 Богослов'я
11.	05 Соціальні та поведінкові науки	052 Політологія
12.	05 Соціальні та поведінкові науки	053 Психологія
13.	05 Соціальні та поведінкові науки	054 Соціологія
14.	09 Біологія	091 Біологія
15.	10 Природничі науки	101 Екологія
16.	10 Природничі науки	104 Фізика та астрономія
17.	11 Математика та статистика	111 Математика
18.	23 Соціальна робота	231 Соціальна робота
19.	08 Право	081 Право

Література

Основні й допоміжні інформаційні джерела для вивчення курсу:

1. Ільченко О.М. Етноспецифіка текстів наукових анотацій: англо-українські паралелі. // Вісник Харківськ. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. – Харків: Константа. – 2007 – № 772. – С. 79-82с.
2. Ільченко О.М. Етикет англomовного наукового дискурсу: Монографія. – К.: ІВЦ «Політехніка», 2002. – 288 с.
3. Ільченко О.М. Англійська для науковців. – К.:Наукова думка, 2010.– 288 с.
4. Калюжна В.В., Букреева О.Й. English opens many doors. Навчальний посібник. – К: Інститут сучасного підручника, 2010. – 272 с.
5. Карабан В.І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. Частина І. Граматичні труднощі. – К.: Політична думка, 1997. – 317 с.

6. Карабан В.І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. Частина II. Термінологічні і жанрово-стилістичні труднощі. – Київ, Кременчук, 1999. – 302 с.
7. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця: Нова книга, 2018. – 656 с.
8. Максимов, С.Є. Усний двосторонній переклад [Текст] : англійська та українська мови : навч. посібник / С.Є. Максимов. – Москва : Ленвіт, 2007. – 416 с.
9. Скороходько Е.Ф. Терміни, що виражають нові знання у структурі англомовних наукових текстів // Харківськ. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна – 2000. - № 471. – с. 235. - 240.
10. Черноватий Л.М., Карабан В.І., Пенькова І.О., Ярощук І.П. Переклад англомовної економічної літератури. Економіка США. Навч. посіб. для студентів вищих закладів освіти. – Вінниця: Нова книга, 2010. - 272 с.
11. Черноватий Л.М., Карабан В.І., Іванко Ю.П., Ліпко І.П. Переклад англомовної юридичної літератури. – Навч. посіб. для студентів вищих закладів освіти. – Вінниця: Нова книга, 2017. – 280 с.
12. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності: підручник для студ. вищих закладів освіти за спеціальністю «Переклад» / Л. М. Черноватий. – Вінниця: Нова Книга, 2013. – 376 с.
13. Яхонтова Т.В. Основи англомовного наукового письма English Academic Writing for Students and Researchers: Навч. посіб. для студентів, аспірантів і науковців. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. С14-47.
14. Burrough-Boenisch J. International reading strategies for IMRD articles // Written Communication. – 1999. – Vol. 16, № 3. – p. 296 - 316.
15. Davis M. Scientific papers and presentations. – San Diego: Academic Press, 1997. – 296 p.
16. Mauranten A. “One thing I’d like to clarify...” Observations of Academic Speaking http://www.eng.helsinki.fi/hes/Corpora/one_thing.htm
17. Yule G. The study of language. – Cambridge University Press, 1998. – 294 p.
18. Dooley J, Evans V. Grammarway 3. – Express Publishing, 2007. – 272p.
19. Soars L, Soars J. New Headway. Intermediate. Student’s Book. - Oxford University Press, 2009. – 159p.
20. McCarthy M., O’Dell F. English Vocabulary in Use. Upper-Intermediate. – Cambridge University Press, 2008. – 309 p.
21. Mascul B. Business Vocabulary in Use. – Cambridge University Press, 2003. – 172 p.
22. Hancock M. English Pronunciation in Use. – Cambridge University Press, 2003. - 200 p.
23. Evans V., Dooley J. Upstream. Intermediate. Student’s Book. – Express Publishing, 2012. – 222 p.
24. Evans V., Dooley J. Upstream. Intermediate. Workbook. – Express Publishing, 2011. – 150 p.
25. Ashley A. Commercial Correspondence. – Oxford University Press, 2008. – 303 p.
26. Crystal D. Encyclopedia of the English Language. – Cambridge University Press, 1995. – 488 p.

27. Murphy R. English Grammar in Use. A Self-Study Reference and Practice Book for Intermediate Students/ Raymond Murphy. – Cambridge : Cambridge University Press, 2012. – 380 p.

Інформаційні ресурси

Англо-український словник: у 2-х т. / Уклад.: М.І. Балла. – Київ: Освіта, 1996. – 752, - 712 с.

Баранцев К.Т. Англо-український фразеологічний словник. – Київ: Знання, 2005. – 1056 с.

Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. І голов. Ред. В.Т.Бусел. – Київ, Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2002. – 1440 с.

Longman Dictionary of Contemporary English. The Living Dictionary.

Parnwell E. C. The New Oxford Picture Dictionary: Oxford University Press.

Richard A. Spears “NTC`s American Idioms Dictionary”. – NTC, Lincolnwood, Illinois, USA.

Middlebury Institute of International Studies at Monterey [Electronic resource]. – Accessmode:<http://www.miis.edu/academics/programs/conferenceinterpretation>.

Peculiarities of Consecutive Interpretating and Interpreter`s Note-taking [Electronic resource] – Access mode:<http://elr.tnpu.edu.ua/course/view.php?id=361>.

Speech Repository II [Electronic resource] – Access mode:http://ec.europa.eu/dgs/scic/cooperation-with-universities/speech_repository.htm.

University of Surrey [Electronic resource] – Access mode:<http://www.surrey.ac.uk/postgraduate/interpreting>.

Wei L. Developing note-taking skills in consecutive interpreting / L. Wei. [Electronic resource] – Access mode: <http://www.scik.org>.

What Is Consecutive Interpreting? [Electronic resource] – Access mode:http://ec.europa.eu/dgs/scic/what-is-conference-interpreting/consecutive/index_en.